SODBA SODIŠČA PRVE STOPNJE (osmi senat)

z dne 25. junija 2008 *

V zadevi T-268/06,

**Olympiaki Aeroporia Ypiresies AE**, s sedežem v Atenah (Grčija), ki jo zastopajo P. Anestis, odvetnik, T. Soames in G. Goeteyn, solicitors, S. Mavrogenis in M. Pinto de Lemos Fermiano Rato, odvetnika,

tožeča stranka,

proti

**Komisiji Evropskih skupnosti**, ki jo zastopata E. Righini in I. Chatzigiannis, zastopnika,

tožena stranka,

katere predmet je predlog za razglasitev ničnosti Odločbe Komisije C(2006) 1580 konč. z dne 26. aprila 2006 o ureditvi državnih pomoči C 39/2003 (ex NN 119/2002), ki jih je Helenska republika dodelila letalskim prevoznikom zaradi škode, ki so jo utrpeli od 11. do 14. septembra 2001,

* Jezik postopka: grščina.

SODIŠČE PRVE STOPNJE
EVROPSKIH SKUPNOSTI (osmi senat),

v sestavi E. Martins Ribeiro, predsednica, S. Papasavvas (poročevalec) in A. Dittrich, sodnika,

sodna tajnica: C. Kantza, administratorka,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 7. decembra 2007

izreka naslednjo

**Sodbo**

**Dejansko stanje**

1 Komisija je s Sporočilom COM(2001) 574 konč. z dne 10. oktobra 2001 (v nadaljevanju: sporočilo z dne 10. oktobra 2001) Evropskemu parlamentu in Svetu posredovala svojo oceno posledic atentatov 11. septembra 2001 v Združenih državah za letalske prevozne storitve.

2 V zvezi z uporabo pravil o državnih pomočeh je Komisija v sporočilu z dne 10. oktobra 2001 menila, da je člen 87(2)(b) ES ustrezna podlaga za rešitev nekaterih težav, s katerimi so se zaradi dogodkov 11. septembra 2001 soočile letalske družbe. V sporočilu je bilo navedeno, da je glede na izjemnost zadevnih dogodkov na podlagi določb tega člena pod določenimi pogoji mogoče odobriti povračilo škode za, prvič, stroške, ki so v štirih dneh (od 11. do 14. septembra 2001) nastali zaradi zaprtja zračnega prostora, ter, drugič, dodatne stroške zavarovanja (točke od 28 do 41 sporočila z dne 10. oktobra 2001).

3 Glede pogojev za dodelitev povračila škode je v sporočilu z dne 10. oktobra 2001 obrazloženo, da ga treba dodeljevati nediskriminatorno, da se lahko nanaša le na stroške, za katere je ugotovljeno, da so nastali od 11. do 14. septembra 2001, ter da mora biti znesek povračila izračunan natančno in objektivno v skladu s posebno metodologijo, ki jo je predložila Komisija.

4 Komisija je v dopisu z dne 14. novembra 2001, ki ga je naslovila na vse države članice, posredovala natančnejše določbe v zvezi z izračunavanjem zneska povračila, ki naj bi ga prejela vsaka letalska družba.

5 Na podlagi dopisov, ki so si jih izmenjali od decembra 2001 do julija 2002, so grški organi z dopisom z dne 24. septembra 2002 Komisiji posredovali podatke o načinu izračuna povračila škode, ki ga je tožeča stranka, Olympiaki Aeroporia Ypiresies AE, prejela za škodo, ki jo je utrpela zaradi zadevnih dogodkov. V tem dopisu je bilo navedeno povračilo škode podrobno opredeljeno:

– 4.079.237 EUR za izgubljene prihodke v zvezi s prevozom potnikov v celotni mreži tožeče stranke, od tega 1.212.032 EUR za del mreže, ki ne vključuje Severnega Atlantika;

– 278.797 EUR za izgubljene prihodke v zvezi s prevozom blaga;

– 17.608 EUR za stroške uničenja občutljivega blaga;

– 41.086 eurov za dodatne stroške varnostnega nadzora blaga;

– 37.469 EUR za stroške povratka leta OA 411, namenjenega v New York (Združene države), in stroške odpovedi povratnega leta (OA 412) v Atene (Grčija) 11. septembra 2001;

– 13.550 EUR za stroške v zvezi s pristankom letala, prvotno namenjenega v Toronto (Kanada), in bivanjem v Halifaxu (Kanada) od 11. do 15. septembra 2001;

– 478.357 EUR za izdatke v zvezi z organizacijo „ferry flights“ (izrednih letov, s katerimi so se potniki iz Združenih držav in Kanade 18., 20. in 26. septembra vrnili domov);

– 146.735 EUR za stroške v zvezi z nadurami osebja ter bivanjem potnikov in dodatnega varnostnega osebja;

– 14.673 EUR za stroške v zvezi z nujnimi dodatnimi varnostnimi ukrepi.

6 Od skupnega zneska teh vsot je bilo nato odštetih 278.797 eurov za gorivo, ki bi bilo porabljeno, če vozni red ne bi bil moten. Končni znesek 4.827.586,21 EUR je tožeča stranka že prejela julija 2002 na podlagi člena 45(17) zakona št. 2992/2002 (FEK A' 54/20.3.2002) in splošnega ministrskega odloka z dne 27. maja 2002 (FEK B' 682/31.5.2002).

7 Komisija je z dopisom z dne 27. maja 2003 Helensko republiko obvestila o odločitvi, da v zvezi z zadevnimi ukrepi uvede postopek iz člena 88(2) ES, in grške organe pozvala, naj ji predložijo nekatere listine in natančnejše podatke (v nadaljevanju: sklep o uvedbi formalnega postopka preiskave). Poleg tega je zadevne stranke pozvala, naj ji v enem mesecu od datuma objave sklepa o uvedbi formalnega postopka preiskave v *Uradnem listu Evropske unije* (UL 2003, C 199, str. 3) predložijo pripombe.

8 Grški organi so pripombe Komisiji predložili v dopisu z dne 20. novembra 2003. V njem so zapisali, da je dejanska škoda, ki je nastala zaradi odpovedi sedmih povratnih letov v New York, Tel-Aviv (Izrael), Toronto skozi Montreal (Kanada) in Boston (Združene države), načrtovanih za obdobje od 11. do 14. septembra 2001, znašala 1.921.203,20 EUR. V to številko niso bile vključene izgube zaradi odpovedi vozovnic na drugih letih, do katerih je bila urejena povezava prek odpovedanih letov. Glede stroškov v zvezi z letom, ki je 11. septembra namesto v Torontu pristal v Halifaxu, so grški organi predložili oceno, po kateri naj bi ti znašali 38.056 EUR. Po ponovni oceni grških organov naj bi stroški v zvezi s povratkom letala, namenjenega v New York 11. septembra 2001, znašali 3421 EUR. V zvezi z odpovedjo treh povratnih letov v New York in Toronto skozi Montreal 15. in 16. septembra 2001 so grški organi poudarili, da je nastala škoda neposredno povezana z zaprtjem zračnega prostora od 11. do 14. septembra in znaša 977.257 EUR. V zvezi s „ferry flights" so grški organi pojasnili, da je šlo za let v New York 18. septembra 2001 in dva leta v Toronto skozi Montreal 20. oziroma 26. septembra 2001. Škoda zaradi izjemnosti teh letov, ki naj bi se v Atene vračali brez potnikov, naj bi znašala 487.312,17 EUR. Grški organi so menili, da bi bilo treba to škodo obravnavati kot neposredno povezano z dogodki 11. septembra 2001.

9 Glede na to je grško ministrstvo za promet in komunikacije Komisiji predlagalo, naj odobri znesek 3.770.717,70 EUR ter zneske iz zgoraj navedene točke 5, alinee od 2 do 9, za povračilo škode, ki je bila neposredno povezana z atentati 11. septembra 2001. Grški organi so v zvezi z zadnjimi napovedali, da bodo v kratkem predložili dokazno gradivo.

10 Komisija je z dopisom z dne 15. marca 2004 grške organe opomnila, da še niso predložili dodatnih podatkov, kot so napovedali v dopisu z dne 20. novembra 2003, ter jim v ta namen določila rok dveh tednov.

11 Grški organi se na to zahtevo niso odzvali.

**Izpodbijana odločba**

12 Komisija je z Odločbo C(2006) 1580 konč. z dne 26. aprila 2006 o ureditvi državnih pomoči C 39/2003 (ex NN 119/2002), ki jo je Helenska republika dodelila letalskim prevoznikom zaradi škode, ki so jo utrpeli od 11. do 14. septembra 2001 (v nadaljevanju: izpodbijana odločba), zaključila formalni postopek preiskave in med drugim odločila, da je bila državna pomoč, ki jo je Helenska republika dodelila tožeči stranki, v delu, v katerem se je nanašala na povračilo škode za obdobje od 11. do 14. septembra 2001, s skupnim trgom združljiva največ do zneska 1.962.680 EUR. Ta znesek ustreza 1.921.203 EUR zaradi odpovedi sedmih povratnih letov v New York, Tel-Aviv, Toronto skozi Montreal in Boston, 38.056 EUR zaradi pristanka letala, prvotno namenjenega v Toronto, in bivanja v Halifaxu in 3421 EUR zaradi povratka letala na letu v New York 11. septembra 2001 (uvodni izjavi 49 in 50 izpodbijane odločbe).

13 Nasprotno pa je Komisija glede stroškov v zvezi z odpovedjo treh povratnih letov, enega v New York 15. septembra 2001 in dveh v Toronto skozi Montreal 15. oziroma 16. septembra 2001, ki so znašali 977.257 EUR, ter stroškov v zvezi s „ferry flights“, ki so znašali 487.312 EUR, menila, da so povezani zgolj s posrednimi posledicami atentatov 11. septembra 2001, ki so prizadele več področij svetovnega gospodarstva.

14 Natančneje je v zvezi z letom v New York 15. septembra 2001 v uvodnih izjavah od 53 do 55 izpodbijane odločbe navedeno:

„(53) Komisija je ugotovila[, …] da za stanje po 14. septembru niso bile več značilne motnje v prometu, temveč so zadevne družbe letalske linije izkoriščale le v omejenem obsegu.

(54) Za tak primer gre tudi pri ukrepih, ki jih je [Helenska republika] sprejela v korist [tožeče stranke] in ki se nanašajo, prvič, na tri čezatlantske povratne lete, ki so bili odpovedani 15. in 16. septembra, od katerih je bil eden namenjen v Združene države, dva pa v Kanado; [tožeči stranki] je s tem nastala škoda v višini 333.000.000 grških drahem (GRD), torej približno 977.257 EUR.

(55) Kar namreč najprej zadeva pomanjkanje časovnih blokov – slotov v New Yorku, je [Helenska republika] potrdila, da so letališče JFK spet odprli 14. septembra ob 23. uri po atenskem času in da [tožeča stranka] časovnega bloka ni mogla rezervirati zgolj zaradi povečanega povpraševanja po njih. Komisija ni prejela drugih podatkov v zvezi z razlogi, zakaj ni bilo mogoče dobiti časovnega bloka, medtem ko so jih druge letalske družbe lahko dobile. V nobenem primeru pa letenje v Združene države na splošno ni bilo več preprečeno.“

15 Odpoved dveh letov v Toronto skozi Montreal naj bi bila posledica odločitve same tožeče stranke, in sicer ali zato, ker naj ta ne bi imela na voljo drugih letal in naj bi se tako odločila izpeljati druge načrtovane lete, ali pa zato, ker naj ne bi mogla pravočasno izpeljati tehničnih pregledov in rezervacij časovnih blokov (uvodna izjava 56 izpodbijane odločbe).

16 V zvezi s „ferry flights“ je Komisija poudarila, da se je za njihovo organizacijo odločila tožeča stranka, ki bi morala zato povračilo škode zahtevati od vlad Združenih držav in Kanade, saj je te lete organizirala na njun predlog (uvodna izjava 57 izpodbijane odločbe).

17 Zadevnih stroškov tako ni bilo mogoče obravnavati kot stroške, upravičene do povračila na podlagi člena 87(2)(b) ES.

18 Glede na to je Komisija menila, da je znesek, dodeljen tožeči stanki, ki presega vsoto 1.962.680 EUR, pomoč, ki ni združljiva s skupnim trgom (člen 2 izpodbijane odločbe), in je Helenski republiki naložila, naj zahteva njegovo vračilo (člen 4 izpodbijane odločbe).

**Postopek in predlogi strank**

19 Tožeča stranka je 22. septembra 2006 v sodnem tajništvu Sodišča prve stopnje vložila tožbo.

20 Po spremembi sestave senata Sodišča prve stopnje je bil sodnik poročevalec razporejen v osmi senat. Obravnavani zadevi sta bili torej dodeljeni osmemu senatu.

21 Tožeča stranka Sodišču prve stopnje predlaga, naj:

– za ničnega razglasi člen 1 izpodbijane odločbe v delu, v katerem določa, da najvišji možni znesek povračila škode za obdobje od 11. do 14. septembra 2001, ki je združljiv s skupnim trgom, znaša 1.962.680 EUR;

– za ničnega razglasi člena 2 in 4 izpodbijane odločbe;

– Komisiji naloži plačilo stroškov.

22 Komisija Sodišču prve stopnje predlaga, naj:

– tožbo zavrne;

– tožeči stranki naloži plačilo stroškov.

**Pravo**

23 Tožeča stranka v utemeljitev svoje tožbe navaja dva tožbena razloga, pri čemer se prvi nanaša na kršitev člena 87(2)(b) ES, drugi pa na pomanjkljivo obrazložitev. Prvi tožbeni razlog v bistvu vsebuje dva elementa, in sicer je prvi očitno napačna presoja

škode v zvezi s severnoatlantsko mrežo tožeče stranke in drugi očitno napačna presoja škode v zvezi s preostankom mreže.

1. *Prvi tožbeni razlog, ki se nanaša na kršitev člena 87(2)(b) ES*

Trditve stranke

24 Tožeča stranka meni, da je Komisija očitno napačno presodila dejansko stanje v zadevi in s tem kršila člen 87(2)(b) ES, ker je menila, da škoda, ki je nastala zaradi, prvič, odpovedi treh povratnih letov v New York in Toronto skozi Montreal in, drugič, organizacije „ferry flights“, ni v neposredni vzročni zvezi z atentati 11. septembra 2001, zaradi katerih je prišlo do zaprtja zračnega prostora Združenih držav in Kanade. Komisija naj bi poleg tega, ker ni upoštevala izgub, ki so zaradi atentatov 11. septembra 2001 nastale v preostalem delu mreže, napačno presodila škodo, nastalo med 11. in 15. septembrom 2001.

25 Tožeča stranka meni, da dejstvo, da sporočilo z dne 10. oktobra 2001 iz področja uporabe člena 87(2)(b) ES izključuje vso škodo, nastalo po 14. septembru 2001, ne pomeni, da je bila s tem opredeljena narava neposredne vzročne zveze, ki jo zahteva ta določba, in zato Komisije ne odvezuje obveznosti, da preuči okoliščine te zadeve z vidika navedenega člena. Komisija naj bi bila namreč vezana na smernice in sporočila, ki jih sprejme na področju nadzora nad državnimi pomočmi, če ne odstopajo od določb Pogodbe in če jih države članice sprejmejo. Vsekakor pa naj bi bilo treba sporočilo z dne 10. oktobra 2001 razlagati tako, da se ne nanaša le na škodo, nastalo med zaprtjem zračnega prostora, temveč tudi na tisto, ki je z zaprtjem v neposredni vzročni zvezi. Vsak druga razlaga naj bi bila v neskladju s členom 87(2)(b) ES.

26 Pristopa Komisije naj tudi ne bi bilo mogoče upravičiti s sklicevanjem na druge odločbe, v katerih je izrazila podobno stališče. Poleg tega naj bi bila tožeča stranka glede škode, nastale po 14. septembru 2001, ki izhaja neposredno iz atentatov 11. septembra 2001, v drugačnem položaju kot druge letalske družbe, v zvezi s katerimi ta okoliščina ni bila ugotovljena. Nazadnje tožeča stranka poudarja, da so grški organi v dopisu z dne 24. septembra 2002 (glej točko 5 zgoraj) predlagali, naj se jim povračilo na podlagi člena 87(2)(b) ES odobri tudi za škodo, nastalo po 14. septembru 2001. Zato naj Helenska republika sploh ne bi sprejela ozkega pristopa, ki ga je v sporočilu z dne 10. oktobra 2001 predlagala Komisija, kar naj bi potrjeval tudi zakon št. 2992/2002, v katerem naj bi bil urejen širši okvir za povračila škode.

27 Poleg tega naj bi bilo treba pritrditi temu, da je bilo zaprtje zračnega prostora posledica atentatov 11. septembra 2001, pri čemer gre pri teh za izjemne dogodke v smislu člena 87(2)(b) ES.

28 Tožeča stranka izpodbija trditev Komisije, da naj bi ta analizo pomoči opravila ne le na podlagi sporočila z dne 10. oktobra 2001, temveč tudi na podlagi člena 87(2)(b) ES. Nasprotno, značilnost izpodbijane odločbe naj bi bila samodejna uporaba merila, v skladu s katerim nobena škoda, nastala po 14. septembru 2001, ni v vzročni zvezi z atentati 11. septembra 2001, zaradi katerih je bil zaprt zračni prostor. Vendar pa naj bi bila v neposredni vzročni zvezi z atentati 11. septembra 2001 v smislu člena 87(2)(b) ES vsa škoda, za katero je tožeča stranka prejela povračilo.

Škoda v zvezi s severnoatlantsko mrežo tožeče stranke

29 V zvezi z odpovedjo povratnega leta v New York, ki je bil prvotno načrtovan za 15. september 2001, tožeča stranka poudarja, da ji mednarodno letališče John F. Kennedy (JFK) kljub zahtevku zanj časovnega bloka ni izdalo za ta dan, temveč le za 16. september, kot naj bi potrjeval tudi telefaks Federal Aviation Authority (ameriški

zvezni organ za civilno letalstvo) z dne 14. septembra 2001. Dejstvo, da časovni blok ni bil na voljo, naj bi bilo mogoče pripisati izključno izjemno povečanemu povpraševanju letalskih družb takoj po postopnem ponovnem odpiranju zračnega prostora, kar naj bi bila posledica motenj, ki jih je povzročilo njegovo štiridnevno zaprtje. V teh okoliščinah naj letališče JFK ne bi moglo ugoditi vsem zahtevkom za časovne bloke, kar naj bi za tožečo stranko pomenilo podoben položaj kot zaprtje zračnega prostora. Dejstvo, da grški organi med upravnim postopkom niso predložili navedenega telefaksa, naj ne bi bilo odločilno, saj je Komisija svojo presojo na podlagi sporočila z dne 10. oktobra 2001 utemeljila z neobstojem vzročne zveze med atentati 11. septembra 2001 in odpovedjo povratnega leta v New York, ki je bil prvotno načrtovan za 15. september 2001.

30 V zvezi z odpovedjo dveh povratnih letov v Toronto skozi Montreal 15. oziroma 16. septembra 2001 tožeča stranka poudarja, da naj bi kanadski organi letalo, ki je 11. septembra 2001 letelo na tej liniji, pozvali k obveznemu pristanku v Halifaxu in ga tam zadržali do vključno 15. septembra 2001. To letalo naj se ne bi moglo vrniti v Atene do 16. septembra 2001 ob 5.30. Pri tem naj bi tri druga letala Airbus 340/400 tožeče stranke, edina primerna vozila za čezoceanske lete, opravljala prevoze na drugih linijah, kar naj bi tožečo stranko prisililo k odpovedi leta v Toronto skozi Montreal 15. septembra 2001. Iz istega razloga naj bi bila tožeča stranka prisiljena odpovedati let, prav tako v Toronto skozi Montreal, 16. septembra 2001. Zaradi zadrževanja letala v Halifaxu do 15. septembra 2001 naj bi se namreč izkazalo, da za ta polet ni mogoče opraviti podrobnega tehničnega pregleda, pripraviti letala, opozoriti potnikov in rezervirati časovnih blokov na letališčih v Montrealu in Torontu, zlasti zato ker naj kanadski organi ne bi vnaprej sporočili natančne ure, ko je letalo 15. septembra 2001 smelo vzleteti.

31 Glede na to naj bi bila trditev Komisije, da je bila odpoved teh dveh letov posledica odločitve tožeče stranke, očitno napačna. Ti odpovedi naj bi bili, nasprotno, neposredna posledica atentatov 11. septembra 2001, zaradi katerih je prišlo do zaprtja zračnega prostora, in naj bi se zgodili neodvisno od njene volje. Vzrok za odpoved zadevnih letov naj ne bi bilo premajhno število letal, na katero se sklicuje Komisija, ampak posledice atentatov 11. septembra 2001. Zato bi bilo treba šteti, da je za škodo,

nastalo zaradi njih, upravičeno dodeliti povračilo na podlagi člena 87(2)(b), ne glede na to, da je nastala 15. in 16. septembra 2001.

32 Tožeča stranka prav tako opozarja, da letalo, ki bi moralo 15. septembra 2001 leteti v New York, ni bilo uporabljeno za lete v Kanado, ker je bil z njim 16. septembra 2001 opravljen let v New York. Poleg tega naj bi ji kanadski organi dovolili leteti v Kanado šele od 16. septembra 2001. Nazadnje tožeča stranka zatrjuje, da se leti v Jugovzhodno Azijo in Avstralijo opravljajo z enim samim letalom, ki pristane v Aziji in nato nadaljuje pot v Avstralijo, ki je njegov končni cilj. Zato lahko lete na petih linijah (Afrika, Jugovzhodna Azija, Avstralija, Združene države in Kanada) opravljajo štiri letala.

33 V zvezi s „ferry flights“ v New York (18. septembra 2001) in Toronto skozi Montreal (20. in 26. septembra 2001) tožeča stranka opozarja, da je bila tudi organizacija teh letov neposredno povezana z atentati 11. septembra 2001 in ni bila posledica pritiskov vlad Združenih držav in Kanade glede vrnitve njihovih državljanov domov. Dolgi čakalni seznami za redne lete zaradi atentatov 11. septembra 2001 naj bi namreč tem potnikom preprečili, da si zagotovijo rezervacije za te lete, zaradi česar naj bi tožeča stranka morala organizirati „ferry flights“.

Škoda v zvezi s preostankom mreže tožeče stranke

34 Tožeča stranka poudarja, da je Komisija izplačilo 1.921.203 eurov zaradi odpovedi sedmih povratnih letov v New York, Tel Aviv, Toronto skozi Montreal in Boston sicer štela za pomoč, ki je združljiva s skupnim trgom (glej točko 12 zgoraj), ni pa odobrila povračila škode, ki je od 11. do 15. septembra nastala v preostanku mreže. Vendar naj bi ta škoda znašala približno 1.212.032 EUR.

35 V zvezi s tem tožeča stranka opozarja, da je treba glede na predhodne uvodne izjave šteti, da je za škodo, ki je nastala zaradi motenj v načrtu letov za 15. september 2001, upravičeno dodeliti povračilo na podlagi člena 87(2)(b) ES. Tako rešitev naj bi podpirala tako sporočilo z dne 10. oktobra 2001 kot dopis z dne 14. novembra 2001 (glej točko 4 zgoraj). Tožeča stranka poudarja, da znaša škoda v zvezi s preostankom njene mreže polovico škode, ki jo je utrpela v severnoatlantski in izraelski mreži. Zato je ne bi smeli zavrniti zgolj na podlagi samovoljno ozke razlage pojma vzročne zveze, kot je opredeljen v sporočilu z dne 10. oktobra 2001. Komisija bi morala vsekakor odobriti zneske povračila za škodo, ki je v preostanku njene mreže nastala med 11. in 14. septembrom 2001.

36 Glede navedb, ki so jih grški organi predložili med formalnim postopkom preiskave, tožeča stranka opozarja, da ni mogla poznati natančne vsebine dopisa z dne 20. novembra 2003 in zlasti dejstva, da so grški organi predložili dodatne podatke, ki se niso nanašali na celotno škodo, nastalo zaradi dogodkov 11. septembra 2001. Poleg tega naj bi grški organi ureditev zadevnih pomoči zasnovali na podlagi podatkov, ki jim jih je predložila tožeča stranka. Ta naj tudi ne bi mogla pričakovati, da bo analiza Komisije temeljila le na nekaterih dejavnikih iz dopisa z dne 20. novembra 2003. Tožeča stranka prav tako opozarja, da so se podatki, za katere so grški organi v dopisu z dne 20. novembra 2003 napovedali, da jih bodo predložili, nanašali na zneske iz točke 17.2 sklepa o uvedbi formalnega postopka preiskave (povzeti v točki 5, alinee od 2 do 9, zgoraj) in ne na škodo v zvezi s preostankom mreže, na katero se je Komisija sklicevala v točki 17.1 navedene odločbe. Poleg tega naj bi bilo v dopisu z dne 20. novembra 2003 jasno navedeno, da vanj niso vključene izgube v zvezi z odpovedmi vozovnic za druge lete, do katerih je bila povezava urejena prek odpovedanih letov. Da bi ugotovili znesek teh izgub, naj bi zadostovalo znesek, ki je bil kot referenca naveden v dopisu z dne 20. novembra 2003, odšteti od zneska iz dopisa z dne 24. septembra 2002. Vsekakor pa naj bi se podatki, ki so jih predložili grški organi, nanašali na višji znesek kot tisti, za katerega je bilo v izpodbijani odločbi odločeno, da je združljiv s skupnim trgom.

37 Poleg tega tožeča stranka meni, da je spis Komisije vseboval ustrezne podatke za celoto zneskov, s katerimi je bila zajeta škoda, nastala zaradi atentatov 11. septembra 2001, kot so bili navedeni v dopisu z dne 24. septembra 2002. Glede na to tožeča

stranka Sodišču prve stopnje predlaga, naj presodi, kako izčrpni so dejavniki, ki so jih grški organi v zvezi z dokazili iz spisa v tej zadevi med upravnim postopkom predložili Komisiji.

38 Zato naj bi bila presoja Komisije, kar zadeva škodo v zvezi s preostankom mreže tožeče stranke, očitno napačna in naj bi pomenila kršitev člena 87(2)(b) ES.

Trditve Komisije

39 Komisija ugovarja utemeljenosti trditev tožeče stranke. Navaja, da jo v skladu s sodno prakso smernice o državni pomoči zavezujejo prav tako kot države članice, ki so jih sprejele. Grški organi naj bi med postopkom večkrat zatrdili, da bodo zahtevke za povračilo škode, ki so jih predložile letalske družbe, preučili v okviru smernic in sporočila z dne 10. oktobra 2001.

40 Poleg tega Komisija opozarja, da je v nasprotju s trditvami tožeče stranke analizo pomoči, ki jo je ta prejela, opravila ne le na podlagi sporočila z dne 10. oktobra 2001, temveč tudi na podlagi člena 87(2)(b) ES, kot naj bi potrjevala uvodna izjava 59 izpodbijane odločbe. Komisija naj bi v ta namen upoštevala vse dejavnike, ki so ji bili predloženi v upravnem postopku.

41 Komisija zavrača tako razlago sporočila z dne 10. oktobra 2001, kot jo je predlagala tožeča stranka in v skladu s katero bi bilo mogoče v področje uporabe člena 87(2)(b) ES uvrstiti tudi škodo, ki je nastala po 14. septembru 2001. Besedilo sporočila z dne 10. oktobra 2001 naj bi namreč izključevalo tako možnost. V zvezi z opredelitvijo

izjemnega dogodka v tej zadevi Komisija poudarja, da so to atentati 11. septembra 2001 in ne zaprtje zračnega prostora, ki je bilo posledica teh atentatov.

42 Komisija opozarja, da niso ne grški organi ne tožeča stranka v upravnem postopku predložili nobenih dokazov o tem, da naj bi bila škoda, nastala po 14. septembru 2001, v vzročni zvezi z atentati z 11. septembra 2001.

43 Nazadnje Komisija oporeka trditvi, da je bila tožeča stranka v drugačnem položaju kot druge letalske družbe, ki niso mogle dobiti zneskov pomoči za škodo, ki so jo utrpele po 14. septembru 2001.

Škoda v zvezi s severnoatlantsko mrežo tožeče stranke

44 V zvezi z odpovedjo povratnega leta v New York 15. septembra 2001 Komisija poudarja, da grški organi v nasprotju z napovedjo iz dopisa z dne 20. novembra 2003 med upravnim postopkom niso predložili dokaznega gradiva, s katerim bi izkazali, da na letališču JFK ni bilo mogoče rezervirati časovnega bloka. Glede na to Komisija ponavlja ugotovitve, ki jih je podala v uvodni izjavi 55 izpodbijane odločbe. Telefaks Federal Aviation Authority (glej točko 29 zgoraj) naj bi bil prvič predložen šele pred Sodiščem prve stopnje, pri čemer naj v njem nikakor ne bi bil omenjen 15. september 2001, prav tako pa naj ne bi pojasnjeval, zakaj tožeča stranka ni mogla rezervirati časovnega bloka, medtem ko so ga druge letalske družbe lahko.

45 V zvezi z odpovedjo povratnih letov v Toronto skozi Montreal 15. in 16. septembra 2001 Komisija opozarja, da je premajhno število letal vsakdanja težava letalskih družb in naj je zato ne bi bilo mogoče šteti za izjemen dogodek v smislu člena 87(2)(b) ES. Komisija naj ne bi imela na voljo dokazov, s katerimi bi bila izkazana zahtevana vzročna zveza z dogodki 11. septembra 2001. Vsekakor pa naj bi si trditve tožeče

stranke nasprotovale, saj ta zatrjuje, da je odpovedala let v New York 11. septembra 2001, ne da bi mogla pri tem letalo, ki naj bi opravilo ta let, uporabiti za let v Kanado. Poleg tega se Komisija sprašuje, kako je lahko tožeča stranka v tem obdobju opravljala redne lete v Afriko, Jugovzhodno Azijo, Avstralijo, Kanado in Ameriko, če je imela na voljo le štiri letala.

46 V zvezi s „ferry flights“ Komisija poudarja, da je bila njihova organizacija ekonomska odločitev, ki jo je tožeča stranka sprejela zaradi predlogov vlad Združenih držav in Kanade. Pri tem naj okoliščine ne bi bile primerljive z izjemnim dogodkom v smislu člena 87(2)(b) ES, ki ga je treba kot določbo, ki vzpostavlja izjeme od prepovedi dodeljevanja državnih pomoči, razlagati ozko. Poleg tega naj grški organi ne bi predložili dokazov, ki bi izkazovali vzročno zvezo med atentati 11. septembra 2001 in organizacijo teh letov.

Škoda v zvezi s preostankom mreže tožeče stranke

47 Komisija poudarja, da je Sodišču predložila vse dopise, ki si jih je izmenjala z grškimi organi, ter gradiva, ki jih je imela na voljo ob izdaji izpodbijane odločbe. Opozarja, da grški organi v upravnem postopku niso predložili podatkov o škodi v tistem delu mreže tožeče stranke, v katerega niso vključeni leti iz Združenih držav ali Kanade oziroma v ti državi. Podatki v dopisu z dne 24. septembra 2002 naj bi bili namreč s tega vidika nepopolni, grški organi pa naj bi v dopisu z dne 20. novembra 2003 sicer napovedali predložitev ustreznih listin (glej točko 9 zgoraj), vendar tega niso storili. Poleg tega Komisija opozarja, da je imela tožeča stranka pravico sodelovati v formalnem postopku preiskave in podati pripombe, saj je bila kot zainteresirana stranka k temu pozvana v sklepu o uvedbi formalnega postopka preiskave (glej točko 7 zgoraj). Ker naj tožeča stranka v formalnem postopku preiskave ne bi podala pripomb, je lahko Komisija izpodbijano odločbo oprla le na podatke, ki jih je imela na voljo.

48 Komisija zato meni, da je treba prvi tožbeni razlog v celoti zavrniti.

Presoja Sodišča prve stopnje

49 Najprej je treba opozoriti, da izjemnost dogodkov 11. septembra 2001 v smislu člena 87(2)(b) ES ni sporna (glej točko 2 zgoraj). Poleg tega iz točke 35 sporočila z dne 10. oktobra 2001, v skladu s katero so „stroški, ki izhajajo neposredno iz zaprtja ameriškega zračnega prostora od 11. do 14. septembra 2001, neposredna posledica dogodkov 11. septembra 2001“, in iz uvodne izjave 51 izpodbijane odločbe, v kateri je glede zaprtja zračnega prostora v Združenih državah od 11. do 14. septembra 2001 opozorjeno na „izjemnost dogodka“, izhaja, da kot izjemen dogodek niso opredeljeni le atentati, temveč tudi zaprtje zračnega prostora. Glede na to je treba v zvezi z vprašanji, ki so bila sprožena v tem sporu, preučiti le, ali obstaja neposredna vzročna zveza med temi dogodki in škodo, na katero se sklicuje tožeča stranka.

50 Drugič, v zvezi z obsegom uporabe sporočila z dne 10. oktobra 2001 v okviru tega spora je treba opozoriti, da je Komisija v skladu z ustaljeno sodno prakso vezana na smernice in sporočila, ki jih sprejme na področju nadzora nad državnimi pomočmi, če ne odstopajo od določb Pogodbe in če jih države članice sprejmejo (glej sodbo Sodišča z dne 26. septembra 2002 v zadevi Španija proti Komisiji, C-351/98, Recueil, str. I-8031, točka 53 in navedena sodna praksa). Te smernice in sporočila obvezujejo zlasti samo Komisijo (sodba Sodišča z dne 13. februarja 2003 v zadevi Španija proti Komisiji, C-409/00, Recueil, str. I-1487, točka 69).

51 Poleg tega je treba poudariti, da se drugi odstavek člena 87 ES nanaša na pomoči, ki so, pod pogojem, da izpolnjujejo nekatera objektivna merila, združljive s skupnim trgom. Iz tega izhaja, da je Komisija, če so izpolnjena merila, dolžna ugotoviti, da so take pomoči združljive s skupnim trgom, ne da bi imela v zvezi s tem možnost proste

presoje (glej v tem smislu sodbo Sodišča z dne 17. septembra 1980 v zadevi Philip Morris proti Komisiji, 730/79, Recueil, str. 2671, točka 17).

52 Poleg tega je treba izjemo od splošnega načela nezdružljivosti državnih pomoči s skupnim trgom, ki je opredeljena v členu 87(2)(b) ES, razlagati ozko. V smislu te določbe se lahko povrne le škoda, ki so jo neposredno povzročile naravne nesreče ali drugi izjemni dogodki. Med škodo, ki so jo povzročili izjemni dogodki, in državno pomočjo mora torej obstajati vzročna zveza, nastalo škodo pa je treba oceniti kar najbolj natančno (glej sodbo Sodišča z dne 23. februarja 2006 v združenih zadevah Atzeni in drugi, C-346/03 in C-529/03, ZOdl., str. I-1875, točka 79 in navedena sodna praksa).

53 Iz tega izhaja, da je treba ugotoviti, da je ukrep pomoči, ki izpolnjuje v zgornji točki navedene pogoje, združljiv s skupnim trgom, in to tudi, če je Komisija v okviru predhodnega sporočila v zvezi z zadevnim ukrepom sprejela drugačno stališče. Zato je treba ne glede na to, ali se mora v skladu s sporočilom z dne 10. oktobra 2001 vsako povračilo, ki se dodeli na podlagi člena 87(2)(b) ES, nanašati izključno na stroške, za katere je ugotovljeno, da so nastali med 11. in 14. septembrom 2001, ugotoviti, da je pomoč za povračilo škode, nastale po 14. septembru 2001, ki je v neposredni vzročni zvezi z izjemnim dogodkom in je bila natančno ocenjena, združljiva s skupnim trgom. Vsekakor pa Komisija ugotovitve, da zneski v zvezi s škodo, nastalo po 14. septembru 2001, niso upravičeni do povračila na podlagi člena 87(2)(b) ES, ni utemeljila le na podlagi dejstva, da je škoda nastala po tem dnevu, temveč je preučila tudi obstoj vzročne zveze med zadevnimi dogodki in to škodo (glej točko 60 spodaj).

54 Zato je treba uvodoma zavrniti trditve Komisije, da naj bi Helenska republika izrecno sprejela načelo iz točke 35 sporočila z dne 10. oktobra 2001, v skladu s katerim se lahko vsa povračila, dodeljena na podlagi člena 87(2)(b) ES, nanašajo le na stroške, za katere je ugotovljeno, da so nastali med 11. in 14. septembrom 2001. Res je namreč, da so grški organi v dopisu z dne 24. septembra 2002 poudarili, da se dodeljeno povračilo omejuje na povrnitev škode, nastale v prvih dneh po atentatih, vendar so

hkrati predlagali odobritev zneskov za povračilo škode, nastale do 26. septembra 2001 (glej točko 8 zgoraj). Očitno je torej, da so navedeni organi pojem „prvi dnevi po atentatih“ razumeli tako, da vključuje celotno obdobje do tega datuma.

55 Nazadnje je treba v skladu s sodno prakso zakonitost odločbe na področju državnih pomoči presoditi glede na podatke, ki jih je Komisija imela na voljo, ko jo je izdala. Nihče se ne more pred sodiščem Skupnosti sklicevati na dejstva, ki jih ni zatrjeval v predhodnem postopku na podlagi člena 88 ES (glej sodbi Sodišča prve stopnje z dne 14. januarja 2004 v zadevi Fleuren Compost proti Komisiji, T-109/01, Recueil, str. II-127, točka 51 in navedena sodna praksa, ter z dne 14. decembra 2005 v zadevi Regione autonoma della Sardegna proti Komisiji, T-200/04, ZOdl., str. II-34, točka 53).

56 Tožbene razloge, na katere se opira ta tožba, je treba torej preučiti glede na te ugotovitve.

Škoda v zvezi s severnoatlantsko mrežo tožeče stranke

– Povratni let v New York, ki je bil prvotno načrtovan za 15. september 2001

57 V uvodni izjavi 55 izpodbijane odločbe se Komisija sklicuje na to, da od grških organov ali tožeče stranke ni prejela podatkov o razlogih, zaradi katerih 15. septembra 2001 ni bilo mogoče dobiti časovnega bloka na letališču JFK, ter dokazov o tem, zakaj tožeči stranki ni bil dodeljen časovni blok za ta dan.

58 Grški organi so v točki I.3 dopisa z dne 24. septembra 2002 navedli, da je bil let v New York 15. septembra 2001 odpovedan, zato ker ni bilo podatkov o možnostih pristajanja tujih družb na letališču JFK.

59 Komisija je v točki 41(a) sklepa o uvedbi formalnega postopka preiskave grške organe pozvala, naj ji predložijo vse listine in dodatne podatke o tem, kako so ameriški organi od 15. septembra 2001 grškim letalskim družbam prepovedali lete. Grški organi so v dopisu z dne 20. novembra 2003 v odgovor pojasnili, da je bil let v New York 15. septembra 2001 odpovedan zaradi pomanjkanja časovnih blokov. To pomanjkanje časovnih blokov, ki ga je povzročilo izjemno povečano povpraševanje v dneh po ponovnem odprtju zračnega prostora, naj bi izhajalo neposredno iz ustavitve letov v prejšnjih štirih dneh. V zvezi z dokazom o zavrnitvi dodelitve časovnega bloka na letališču JFK so grški organi zagotovili, da so tožečo stranko pozvali, naj priskrbi potrebna gradiva, da jih predložijo Komisiji.

60 Komisija v nasprotju z navedbami tožeče stranke ni odločila, da zneski v zvezi z odpovedjo tega leta niso upravičeni do povračila na podlagi člena 87(2)(b) ES zgolj zato, ker je do nje prišlo po 14. septembru 2001. Nasprotno, kot je navedeno v prejšnji točki, je Komisija v sklepu o uvedbi formalnega postopka preiskave grške organe pozvala, naj ji predložijo vse podatke o tem, kako so ameriški organi od 15. septembra 2001 grškim letalskim družbam prepovedali lete.

61 Vendar je treba ugotoviti, da grški organi med upravnim postopkom niso predložili nobenega dokaza o zavrnitvi dodelitve časovnega bloka ali razloga za tako zavrnitev, kljub pozivu, ki ga je nanje naslovila Komisija. Treba je dodati, da iz njihovega dopisa z dne 20. novembra 2003 (glej točko 8 zgoraj) izhaja, da so tožečo stranko pozvali, naj predloži dokaze o tem, da 15. septembra 2001 na letališču JFK ni bilo mogoče rezervirati časovnega bloka, da bi jih nato posredovali Komisiji. Vendar pa Komisija ni prejela nobenega novega gradiva.

62 Poleg tega se tožeča stranka v skladu s sodno prakso, navedeno v točki 55 zgoraj, ne bi mogla sklicevati na telefaks, ki ga je prvič predložila šele pred Sodiščem prve stopnje (glej točko 29 zgoraj). Vsekakor je treba poudariti, da iz telefaksa ne izhaja, da letališče JFK tožeči stranki ni dodelilo časovnega bloka za 15. september 2001, temveč le, da je časovni blok prejela za 16. september 2001. Na podlagi telefaksa bi bilo torej o nedodelitvi časovnega bloka za 15. september 2001 mogoče sklepati le ob uporabi razlage *a contrario*, ki pa je tožeča stranka ni utemeljila z nobenim drugim dokazilom.

63 Zato utemeljitve tožeče stranke v zvezi z navedenim letom ni mogoče sprejeti.

– Dva povratna leta v Toronto skozi Montreal, ki sta bila prvotno načrtovana za 15. in 16. september 2001

64 V zvezi z odpovedjo dveh povratnih letov v Toronto skozi Montreal 15. in 16. septembra 2001 Komisija v uvodni izjavi 56 izpodbijane odločbe navaja, da je posledica odločitve tožeče stranke. Ta namreč bodisi ni imela na voljo drugih letal in je raje opravila druge redne lete ali pa ni imela časa opraviti tehničnega pregleda oziroma rezervirati potrebnih časovnih blokov.

65 V zvezi s tem je treba opozoriti, da je bil glede na dopis z dne 20. novembra 2003 let v Toronto skozi Montreal 15. septembra 2001 odpovedan, ker so kanadski organi letalo, ki bi ga moralo opraviti, od 11. do 15. septembra 2001 zadržali v Halifaxu in se do 16. septembra 2001 ob 5.30 ni moglo vrniti v Atene. Tri druga letala Airbus 340/400 tožeče stranke, edina primerna vozila za čezoceanske lete, so opravljala že prevoze v Afriko, Azijo, Avstralijo in Združene države, zato je morala zadevni let odpovedati. V zvezi z letom 16. septembra 2001 tožeča stranka zatrjuje, da zaradi zamude pri vrnitvi letala, zadržanega v Halifaxu, ni bilo mogoče opraviti podrobnega

tehničnega pregleda, pripraviti letala, opozoriti potnikov in rezervirati časovnih blokov na letališčih v Montrealu in Torontu, zlasti zato ker kanadski organi niso vnaprej sporočili natančne ure, ko je letalo 15. septembra 2001 smelo vzleteti.

66 Prvič, dejavniki, na katere se v zvezi z letom 15. septembra 2001 opira Komisija, ne zadoščajo za utemeljitev njene presoje. Glede dejstva, da ni bilo na voljo drugih letal, je namreč zahteva, da bi letalska družba morala rezervirati letala, da bi se lahko uspešno soočila s posledicami dogodka, kot so bili atentati 11. septembra 2001, nič drugega kot zanikanje izjemnosti tega dogodka. Če se mora skrben subjekt zavarovati pred posledicami dogodka, se to po definiciji ne more obravnavati kot višja sila (glej v tem smislu sodbo Sodišča prve stopnje z dne 28. marca 2007 v zadevi Španija proti Komisiji, T-220/04, ZOdl., str. II-29, točki 175 in 176 in navedena sodna praksa) in še manj kot pojem izjemnega dogodka v smislu člena 87(2)(b) ES. Vendar pa so atentati 11. septembra 2001 in posledično zaprtje zračnega prostora kot izjemni dogodki opredeljeni tako v izpodbijani odločbi kot v sporočilu z dne 10. oktobra 2001 (glej točko 49 zgoraj).

67 V zvezi z domnevno odločitvijo tožeče stranke, da opravi redne lete, zadošča poudariti, da ne gre za odločitev, temveč za pogodbeno obveznost do potnikov na teh letih, katere neupoštevanje bi sprožilo posledice na podlagi Uredbe Sveta (EGS) št. 295/91 z dne 4. februarja 1991 o vzpostavitvi skupnih pravil za sistem odškodnin za zavrnjeno vkrcanje v rednem zračnem prevozu (UL L 36, str. 5), ki je veljala ob nastanku dejstev.

68 Glede dejstva, da je škoda zaradi odpovedi zadevnega leta nastala po 14. septembru 2001, je treba poudariti, da niti iz člena 87(2)(b) ES niti iz sodne prakse, navedene v točki 52 zgoraj, ne izhaja, da bi za neposredno zvezo med izjemnim dogodkom in nastalo škodo veljala domneva o sočasnosti teh dogodkov. Nasprotno, možnost, da se takšna zveza prizna, tudi če je škoda nastala kratek čas po dogodku, na splošno ne bi smela biti izključena.

69 Iz zgoraj navedenega izhaja, da je bila presoja Komisije v zvezi z letom v Toronto skozi Montreal 15. septembra 2001 napačna.

70 Drugič, v zvezi z odpovedjo leta 16. septembra 2001 je treba poudariti, da se tožeča stranka v utemeljitev sklicuje na to, da ni mogla opraviti podrobnega tehničnega pregleda letala, opozoriti potnikov in rezervirati časovnih blokov na letališčih v Montrealu in Torontu.

71 V zvezi s tem je treba najprej upoštevati, da opozorilo potnikom in rezervacija časovnih blokov nista razloga, ki bi upravičevala trditev tožeče stranke. Od trenutka, ko je letalo odletelo iz Halifaxa (15. septembra 2001), do trenutka, ko bi bilo treba 16. septembra 2001 opraviti let (tožeča stranka ni navedla ure načrtovanega leta), je preteklo nezanemarljivo veliko časa. Ker ni na voljo natančnejših podatkov o tem, kdaj bi bilo resnično nujno obvestiti potnike in rezervirati časovne bloke, trditev tožeče stranke v zvezi s tem ni mogoče sprejeti.

72 Treba je poudariti tudi, da v spisu ni nobenega podatka o času, ki je potreben za izvedbo obveznega tehničnega pregleda, da se letalo lahko uporabi za zadevni let. Grški organi so se omejili na izjavo, da razpoložljivi čas ni zadostoval za „podroben pregled“, medtem ko Komisija v uvodni izjavi 56 izpodbijane odločbe potrjuje, da „[tožeča stranka] ni mogla pravočasno izvesti ukrepov v zvezi s tehničnim pregledom […]“. Treba je ugotoviti, da so bili grški organi, ker so v upravnem postopku opozorili na zadevno stisko, Komisiji dolžni sporočiti čas, ki je v skladu z ustreznimi priročniki potreben za tehnični pregled, da bi ovrgli dvome o neposredni vzročni zvezi med zaprtjem zračnega prostora in odpovedjo zadevnega leta. Glede na to je treba šteti, da je Komisija upravičeno presodila, da odpoved zadevnega leta ni bila v neposredni vzročni zvezi z atentati 11. septembra 2001 in zaprtjem zračnega prostora od 11. do 14. septembra 2001.

– „Ferry flights“

73 V zvezi s „ferry flights“ 18., 20. in 26. septembra 2001 zadošča po zgledu Komisije poudariti, da je šlo pri njihovi organizaciji za odločitev tožeče stranke, ki bi morala potnikom zaračunati ceno, ki bi vključevala stroške vrnitve letala v Atene, ali pa zahtevati ustrezno povračilo od vlad Združenih držav in Kanade. Zato ti stroški niso v neposredni vzročni zvezi z atentati 11. septembra 2001 in zaprtjem zračnega prostora in ne sodijo v področje uporabe člena 87(2)(b) ES.

74 Glede na zgornje ugotovitve je treba izpodbijano odločbo razglasiti za nično v delu, v katerem je Komisija ugotovila, da povračilo, ki ga je tožeča stranka prejela za škodo, ki je nastala zaradi odpovedi leta v Kanado 15. septembra 2001, ni združljivo s skupnim trgom.

Škoda v zvezi s preostankom mreže tožeče stranke

75 V zvezi z drugim elementom tega tožbenega razloga, ki se nanaša na preostanek mreže tožeče stranke, je treba poudariti, da njene trditve zbujajo dvom o utemeljenosti izpodbijane odločbe v delu, v katerem je ugotovljeno, da so zadevni zneski pomoči nezdružljivi s skupnim trgom. Vendar pa v okviru drugega tožbenega razloga tožeča stranka uveljavlja pomanjkljivo obrazložitev v zvezi s tem, zato mora Sodišče prve stopnje to preučiti najprej.

2. *Drugi tožbeni razlog, ki se nanaša na pomanjkljivo obrazložitev*

Trditve strank

76 Tožeča stranka opozarja, da v izpodbijani odločbi Komisija ni obrazložila, zakaj ni odobrila zneskov povračila za škodo v zvezi s preostankom njene mreže (približno 1.212.032 EUR). Enako naj bi veljalo za zneske iz točke 5, alinee od 2 do 4, 8 in 9, zgoraj.

77 Tožeča stranka zatrjuje, da so grški organi Komisiji zlasti v dopisu z dne 24. septembra 2002 posredovali vse dejavnike v zvezi s škodo, ki je nastala v njeni celotni mreži. V tem dopisu naj bi bili navedeni tudi zneski iz točke 5, alinee od 2 do 4, 8 in 9, zgoraj. Glede na to naj bi bila Komisija dolžna obrazložiti svojo ugotovitev, da je izplačilo teh zneskov pomoč, ki ni združljiva s skupnim trgom.

78 Komisija izpodbija utemeljenost tega tožbenega razloga. V sklepu o uvedbi formalnega postopka preiskave naj bi izrazila resen dvom o združljivosti zadevne pomoči s skupnim trgom. Vendar naj kljub napovedi v dopisu z dne 20. novembra 2003 Komisija v upravnem postopku ne bi prejela pripomb v zvezi s temi zneski niti od grških organov niti od tožeče stranke. Poleg tega naj Komisija ne bi mogla vedeti, katera gradiva je tožeča stranka posredovala grškim organom. Komisija naj bi sicer odobrila vse zneske v zvezi z obdobjem od 11. do 14. septembra 2001, za katere je od grških organov v njihovem dopisu z dne 20. novembra 2003 prejela pojasnila. Glede na to naj tožeča stranka Komisiji ne bi mogla očitati, da ni na lastno pobudo preučila dejavnikov, ki bi lahko v zvezi s tem upravičevali drugačen pristop od tistega v sporočilu z dne 10. oktobra 2001 in sklepu o uvedbi formalnega postopka preiskave.

Presoja Sodišča prve stopnje

79 Opozoriti je treba, da mora biti obrazložitev, ki se zahteva v členu 253 ES, prilagojena vrsti obravnavanega akta ter jasno in nedvoumno izražati razlogovanje institucije, ki je akt izdala, tako da se lahko stranke seznanijo z utemeljitvijo sprejetega ukrepa in da lahko pristojno sodišče izvede nadzor. Zahtevo po obrazložitvi je treba presojati glede na okoliščine posameznega primera, zlasti glede na vsebino zadevnega akta, lastnosti podanih razlogov in interes, ki ga imajo lahko naslovniki akta ali druge osebe, ki jih ta neposredno in posamično zadeva, za to, da prejmejo pojasnilo. Ni treba, da se v obrazložitvi podrobno navedejo vse upoštevne dejanske in pravne okoliščine, ker se vprašanje, ali obrazložitev izpolnjuje zahteve iz člena 253 ES, ne nanaša le na besedilo tega člena, ampak tudi na njegov okvir in vsa pravna pravila, ki urejajo zadevno področje (sodba Sodišča prve stopnje z dne 26. februarja 2002 v zadevi INMA in Itainvest proti Komisiji, T-323/99, Recueil, str. II-545, točka 55).

80 V tem primeru iz uvodnih izjav 21, 49 in 50 izpodbijane odločbe v zvezi s členi 1, 2 in 4 te odločbe izhaja, da je Komisija ugotovila, da izplačilo zneskov za povračilo škode v zvezi z delom mreže tožeče stranke, ki ne vključuje Severnega Atlantika in Izraela, ter zneskov iz točke 5, alinee od 2 do 4, 8 in 9, zgoraj pomeni pomoč, ki ni združljiva s skupnim trgom, in da mora Helenska republika zahtevati vračilo te pomoči. Vendar je treba ugotoviti, da v izpodbijani odločbi niso navedeni razlogi, na podlagi katerih je Komisija sprejela ta sklep.

81 Ta odsotnost je še bolj nedoumljiva, če se upošteva dejstvo, da Komisija v uvodni izjavi 21 izpodbijane odločbe, ki se nanaša na potek upravnega postopka, izčrpno navaja te zneske.

82 Poleg tega je sicer res, da je Komisija v točki 36 sklepa o uvedbi formalnega postopka preiskave navedla, da bi moralo biti povračilo v zvezi z delom mreže, ki ne vključuje Severnega Atlantika in Izraela, omejeno na škodo zaradi odpovedi vozovnic za

odpovedane povezovalne lete, ki so bili namenjeni v kraje, zaprte za letalski promet, oziroma iz teh krajev, vendar je res tudi, da so grški organi tej presoji v bistvu oporekali. Iz točk I.1 in I.2 dopisa z dne 24. septembra 2002 (glej točko 5 zgoraj) namreč izhaja, da so grški organi menili, da je treba zaradi obsega posledic, ugotovljenih v celotni mreži, te tudi upoštevati za celotno mrežo, da bi lahko izračunali škodo, ki je nastala neposredno zaradi izjemnih dogodkov. Zato bi morala Komisija v izpodbijani odločbi obrazložiti svojo dokončno presojo glede zadevnih zneskov.

83 Res je sicer tudi, da je Komisija v točki 41(d) sklepa o uvedbi formalnega postopka preiskave grške organe pozvala, naj predložijo podatke, s katerimi bi izkazali vzročno zvezo med škodo, navedeno v točki 5, alinee od 2 do 4, 8 in 9, zgoraj, in zaprtjem zračnega prostora, vendar prav tako drži, da so grški organi v dopisu z dne 20. novembra 2003 poudarili nujnost odobritve zadevnih zneskov. Zato bi morala Komisija v izpodbijani odločbi obrazložiti svojo dokončno presojo tudi glede teh zneskov.

84 Trditve, ki jo je Komisija predložila na obravnavi, in sicer da naj bi bila obrazložitev glede zadevnih zneskov pomoči vključena v uvodno izjavo 59 izpodbijane odločbe, saj ta napotuje na sporočilo z dne 10. oktobra 2001 in se sklicuje na neobstoj izjemnega dogodka po 14. septembru 2001, ni mogoče sprejeti. Glede na prvi stavek te uvodne izjave namreč „Komisija ugotavlja […], da ta ureditev ni v skladu s Pogodbo v delu, ki se nanaša na čas po 14. septembru 2001, zlasti na stroške, ki jih je [Helenska republika] predložila v zvezi s [tožečo stranko] in se nanašajo na čas po 14. septembru 2001 ter znašajo […] do […] približno 1.464.569 EUR[,] in to ne le zaradi prekoračitve obdobja iz točke 35 sporočila z dne 10. oktobra 2001, temveč tudi in zlasti zato, ker zaradi tega podaljšanja obdobja ni več mogoče šteti, da je šlo za izjemen dogodek, spremenila pa se je tudi narava škode, upravičene do povračila.“

85 Treba je ugotoviti, da Komisija v tem stavku povzema svojo presojo, obrazloženo v uvodnih izjavah od 51 do 58 izpodbijane odločbe. Vendar pa se te uvodne izjave nanašajo na škodo v severnoatlantski mreži tožeče stranke in ne na škodo, nastalo

v preostanku mreže, oziroma na določeno škodo, opredeljeno v točki 5, alinee od 2 do 4, 8 in 9, zgoraj. Glede na to te uvodne izjave ni mogoče razlagati tako, da se nanaša tudi na te zadnje zneske.

86 Poleg tega je treba poudariti, da trditve, s katerimi Komisija izpodbija utemeljenost tega tožbenega razloga (glej točko 78 zgoraj), veljajo za primer, ko Komisija v odločbi, s katero ugotovi, da pomoč ni združljiva s skupnim trgom, poda obrazložitev na podlagi dokazil, ki ji jih predložijo zadevna država članica ali zainteresirane stranke. V takem primeru Komisiji ni mogoče očitati, da ni upoštevala morebitnih dejanskih ali pravnih elementov, ki bi ji v upravnem postopku lahko bili predloženi, vendar ji niso bili (zgoraj navedena sodba Fleuren Compost proti Komisiji, točka 55 zgoraj, točka 49). V nasprotju s takim primerom se izrek izpodbijane odločbe v delu, ki se nanaša na škodo iz točke 80 zgoraj, ne opira na nobeno obrazložitev.

87 Zato je treba izpodbijano odločbo razglasiti za nično tudi zaradi pomanjkljive obrazložitve v delu, v katerem je ugotovljeno, da je s skupnim trgom nezdružljiva, prvič, pomoč, ki jo je tožeča stranka prejela za škodo v zvezi z delom svoje mreže, ki ne vključuje Severnega Atlantika in Izraela, ter, drugič, pomoč za izgubljene prihodke v zvezi s prevozom blaga, stroški uničenja občutljivega blaga, dodatnimi stroški varnostnega nadzora, stroški nadur osebja in stroški nujnih dodatnih varnostnih ukrepov.

88 Glede na to ni treba preučiti drugega elementa prvega tožbenega razloga, ki se nanaša na očitno napačno presojo škode v zvezi s preostankom mreže tožeče stranke (glej točko 75 zgoraj).

89 Iz celote zgoraj navedenega izhaja, da je treba, prvič, izpodbijano odločbo razglasiti za nično v delu, v katerem je Komisija ugotovila, da pomoč, ki jo je tožeča stranka prejela za škodo zaradi odpovedi leta v Kanado 15. septembra 2001 ter za škodo,

navedeno v točki 87 zgoraj, ni združljiva s skupnim trgom, in naložila njeno vračilo, in drugič, v preostalem tožbo zavrniti.

**Stroški**

90 V skladu s členom 87(3) Poslovnika lahko Sodišče prve stopnje, če vsaka stranka uspe samo deloma, odloči, da se stroški delijo ali da vsaka stranka nosi svoje stroške. V tem primeru je treba odločiti, da vsaka stranka nosi svoje stroške.

Iz teh razlogov je

SODIŠČE PRVE STOPNJE (osmi senat)

razsodilo:

1. **Člena 1 in 2 Odločbe Komisije C(2006) 1580 konč. z dne 26. aprila 2006 o ureditvi državnih pomoči C 39/2003 (ex NN 119/2002), ki jo je Helenska republika dodelila letalskim prevoznikom zaradi škode, ki so jo utrpeli od 11. do 14. septembra 2001, se razglasita za nična v delu, v katerem je z njima ugotovljeno, da je s skupnim trgom nezdružljiva pomoč, ki jo je družba Olympiaki Aeroporia Ypiresies AE prejela, prvič, za škodo, ki je nastala zaradi odpovedi leta v Kanado 15. septembra 2001, drugič, za škodo v zvezi z delom svoje mreže, ki ne vključuje Severnega Atlantika in Izraela, in tretjič,**

**za izgubljene prihodke v zvezi s prevozom blaga, stroški uničenja občutljivega blaga, dodatnimi stroški varnostnega nadzora, stroški nadur osebja in stroški nujnih dodatnih varnostnih ukrepov.**

**2. Člen 4 Odločbe C(2006) 1580 konč. se razglasi za ničnega v delu, v katerem nalaga vračilo pomoči, navedenih v prejšnji točki.**

**3. V preostalem se tožba zavrne.**

**4. Vsaka stranka nosi svoje stroške.**

Martins Ribeiro Papasavvas Dittrich

Razglašeno na javni obravnavi v Luxembourgu, 25. junija 2008.

Sodni tajnik Predsednik

E. Coulon M. E. Martins Ribeiro

# Stvarno kazalo

Dejansko stanje ..... II - 1094

Izpodbijana odločba ..... II - 1098

Postopek in predlogi strank ..... II - 1100

Pravo ..... II - 1101

1. Prvi tožbeni razlog, ki se nanaša na kršitev člena 87(2)(b) ES ..... II - 1102

Trditve stranke ..... II - 1102

Škoda v zvezi s severnoatlantsko mrežo tožeče stranke ..... II - 1103

Škoda v zvezi s preostankom mreže tožeče stranke ..... II - 1105

Trditve Komisije ..... II - 1107

Škoda v zvezi s severnoatlantsko mrežo tožeče stranke ..... II - 1108

Škoda v zvezi s preostankom mreže tožeče stranke ..... II - 1109

Presoja Sodišča prve stopnje ..... II - 1110

Škoda v zvezi s severnoatlantsko mrežo tožeče stranke ..... II - 1112

– Povratni let v New York, ki je bil prvotno načrtovan za 15. september 2001 ..... II - 1112

– Dva povratna leta v Toronto skozi Montreal, ki sta bila prvotno načrtovana za 15. in 16. september 2001 ..... II - 1114

– „Ferry flights“ ..... II - 1117

Škoda v zvezi s preostankom mreže tožeče stranke ..... II - 1117

2. Drugi tožbeni razlog, ki se nanaša na pomanjkljivo obrazložitev ..... II - 1118

Trditve strank ..... II - 1118

Presoja Sodišča prve stopnje ..... II - 1119

Stroški ..... II - 1122